

Термин "политичка теологија" први пут се спомиње у чувеном истоименом есеју Карла Шмита *"Politische Theologie: Vier Kapitel zur Lehre von der Souveränität"* чија главна теза осликава везу између политичке организације друштва и религиозне свести које то друштво поседује. Другим речима политичко друштво увек осликава његова верска убеђења, па чак и када је оно секуларно, оно неизбежно имплицира на одређену форму цивилне религије:

Сви значајни концепти модерне теорије државе представљају у ствари секуларизоване теолошке концепте који су током њиховог историјског развоја од теолошких система прешли у теорију о држави. Један од таквих примера јесте слика Свемогућег Бога који постаје Свемогући Законодавац. [\[1\]](#)

Познати римокатолички богослов Јохан Баптист Мец (*Johann Baptist Metz*) почетком 60-их година прошлог века уводи овај појам у свој богословски дискурс. За разлику од Шмита који је овај термин користио када је говорио о ауторима римокатоличке контрареволуције – Доносо Кортесу, Боналду и de Maistre-у, аутора који су били теисти и идеолошки подржавали лични суверенитет монарха уз помоћ теолошких аналогија, Мец овом појму даје једно ново значење и одређује га као својеврсни критички апарат друштва.

„Пре свега, политичку теологију посматрам као критичку корекцију савремене теолошке мисли будући да је савремена теологија усмерена више ка личности а требала би бити усмерена ка политичком друштву.“ [\[2\]](#)

Људска егзистенција, сматра Мец, “јесте политичког карактера и свака егзистенцијалистичка и персоналистичка теологија која не сагледава егзистенцију као политички проблем у најширем смислу речи, ограничава своје закључке на апстрактне појмове. У оваквом контексту читава се позитивна сврха политичке теологије, то јест, одређивање нових односа између религије и друштва, између Цркве и друштвене свести, између есхатолошког схватања вере и друштвеног живота.” [\[3\]](#) Оваква богословска инерција Меца доводи до закључка да “свака есхатолошка теологија мора да постане политичка теологија, то јест, теологија критике друштва.”

[\[4\]](#)

Без сумње, Мец ову критичку ноту пројектује и на своју цркву јер сматра да оваква промена мора прво доћи изнутра: “Када је (Римокатоличка) Црква уистину била институција у којој су преовладавале критичке слободе? Када је она заиста била револуционарна?” [\[5\]](#) Црква дакле, у себи носи револуционарну снагу која може променити свет, али да би то учинила, неопходно је да Црква сама постане објекат критичког апарата политичке теологије.

Политичка теологија настала је као покушај прилагођавања Цркве изазовима савременог друштва. У том смислу карактер политичке теологије је апологетски и жели да има посредничку између хришћанске традиције и савременог друштва. Њено основно полазиште је да друштво може бити промењено заједничким људским снагама у којима се открива есхатолошка димензија Царства Божијег. Мец је са правом закључио да је један од задатака хришћанства да помогне свету да превазиђе не само духовну већ и политичку кризу и делује више на колективном него на индивидуалном плану. То наравно не значи напуштање личности већ наглашавање социјалне и политичке димензије те личности, то јест, бића као *homo politicus-a*. [\[6\]](#)

Политичка теологија не жели да политизује теологију нити да развије теологију политике већ да анализира политичке импликације хришћанског богословља, праксу као и институције хришћанства. Политичка теологија не жели да постави политичка питања у средиште богословског дискурса или политичким системима моћи да религиозну подршку [\[7\]](#) нити да хришћанство замени философијом хуманизма. [\[8\]](#) Циљ политичке теологије је дакле, анализа политичких импликација хришћанства у савременом друштвеном контексту, као и начин на који те импликације могу да учине друштво бољим. [\[9\]](#)

Она је дакле, ерминевтичка категорија.

[\[10\]](#)

Политичка ерминевтика вере не представља редукцију теологије крста на политичку идеологију, већ њену интерпретацију у политичком наслеђу. Она није никакво политизовање Цркве већ, критика лоше, тлачеће теолошке црквене политике од стране хришћанске, тј. ослобађајуће политичке теологије. Политичка ерминевтика жели спознати друштвено-привредне услове теолошких институција и језика како би њихов ослобађајући садржај унела у политичке димензије и учинила их релевантним у реалном ослобођењу човека од тешких социјалних услова који га окружују. [\[11\]](#)

Немачки реформирани богослов Јирген Молтман (нем. *Jürgen Moltmann*) без сумње представља једног од највећих представника савремене западне богословске мисли и једног од кључних протагониста политичке теологије. У

Теологији Наде

, његовом најпознатијем богословском концепту, целокупна богословска дијалектика усмерена је у правцу есхатолошке наде и политичке ерминевтике. У Молтмановој политичкој ерминевтици издвајају се неколико кључних принципа. Морално-етичке норме хришћанског учења морају имати широке социјалне импликације према социјално најугроженијим слојевима становништва, према "напаћенима и пониженима", онима који се налазе на самим маргинама друштва. Идеја царства Божијег која је револуционарна у том смислу да у људима буди наду за избављењем из "патњи овога света", опроштењу греха и успостављању нових међуљудских односа. Ово је могуће искључиво кроз нашега Господа Исуса Христа, кога не треба посматрати као морални апсолут или политичког револуционара већ веровати у Њега као логоса Божијег.

[\[12\]](#)

У ширем смислу, Молтманова етика произилази из политичке ерминевтике јеванђеља која може имати значајне импликације на остваривање политике мира и ненасиља, социјалне правде као и многе друге политичко-економске импликације. Емпатија и солидарност са најугроженијима представља императив хришћанског наука. Ово подразумева значајан социополитички напор и упуштање у борбу против било које врсте расне, верске или сексуалне дискриминације или било какве друге деградације људског достојанства.

Индолентност, себичност, похлепа представљају само неке од бројних симптома душевне оболелости савременог друштва које услед конзументског менталитета банализује људскост, врши својеврсну инверзију појмова и вредности у коме недостатак емпатије постаје свакодневна појава. Савремени човек је тиранин на цивилизован и прихватљив начин. Он је, сматра Берђајев, тиранин, ако не у великом, онда у малом, ако не у држави или на путевима светске историје онда својој породици или на свом радном месту. У њему постоји вечита тенденција ка деспотизму, влашћу, господарењем и експлоатацијом. Оваква тенденција се неизбежно транспонира на целокупно људско друштво. [\[13\]](#)

Цивилизацију је створио човек како би се ослободио власти стихијских природних сила. Човек је измислио оруђе које је поставио између себе и природе а потом је бескрајно усавршавао ово оруђе. [\[14\]](#) Оно је данас усавршено до те мере да је постало узроком поробљавања човекове личности. Једном приликом Ганди је рекао следеће: "Човек је створио машину, али машина је заробила човека и човек ради, а не живи више." Цивилизација као човеково створење постало је господар сопственог створитеља.

Људско биће је постало роб својих дугогодишњих напора и тежњи да себе и своју заједницу унапреди. У овом процесу човекова личност се губи и постаје део новог колективног потрошачког идентитета друштва. Она тада постаје бескрупулозна, безосећајна, подређена интересима и калкулацијама.

Ослобођење човека из заточеништва греха, не догађа се посредством политике већ посредством Божанске благодати, али оно нужно позива на одговарања у политичком животу. Како то са правом Леонардо Боф (*Leonardo Boff*), један од пионира теологије ослобођења, примећује: “Теологија сама мора постати политичка, односно свака теологија која је у вези са друштвом, мора бити политичка, зато што у данашњем времену 'политичко' а не 'егзистенцијалистичко' или 'позитивистичко' дефинише друштвени оквир, његова сазнања и праксу.”

[\[15\]](#)

Свака есхатолошка теологија мора постати политичка теологија, тј. друштвено- критичка теологија цитира Молтман, чувене Мецове речи [\[16\]](#) и наглашава да новој политичкој теологији није стало до укидања Цркве у левом или десном политичком спектру него до христјанизовања њене политичке ситуације у смислу Христове слободе.

[\[17\]](#)

Политичка теологија мора ослободити државу од политичког идолопоклонства, а човека од политичког отужења и развлашћивања. *Она мора тежити демитологизацији државе и друштва.*

Разграђујући владајуће политичке односе она мора приправити пут свим фундаменталним хришћанским вредностима. [...] Политичко отуђење настаје онда када се политички представници почну уздизати изнад оних које требају да представљају и када владајућа елита постане предмет идолатрије народа. Отуђење између владе и народа показује се онда у свеобухватној апатији према „онима горе“, што узрокује грађанском пасивношћу и даљу несметану злоупотребу моћи.

[\[18\]](#)

Критичка политичка теологија данас мора напредовати на том путу десакрализације, релативизације и демократизације.

[\[19\]](#)

Социолошко – политичке импликације овакве теологије изражавају се кроз тезу да њен смисао није пружити начин како *разумети* свет, његову историју и човечанство у целини већ *променити их* и прилагодити контексту идеала који произилазе из морала и етике хришћанске традиције.

[\[20\]](#)

Аутор је магистар антрополошких наука, предавач на Протестантском теолошком факултету у Новом Саду и уредник "Теолошког часописа"

Цитирана дела

Ashley, James Mathew

1998. *Interruptions : mysticism, politics, and theology in the work of Johann Baptist Metz*, Notre Dame: University of Notre Dame Press

Берђајев, Николај

2001. *О човековом ропству и слободи*, Београд: Бримо

Metz, Johannes B.

1969. *Theology of the World*, United Kingdom: Burns & Oates

Moltmann, Jürgen

1967. *Theology of hope: on the ground and the implications of a Christian eschatology*, London: SCM Press

Moltmann, Jürgen

1975. *The experiment hope*, Philadelphia: Fortress Press

Moltmann, Jürgen

2005. *Raspeti Bog*, Rijeka, Ex Libris

Milbank, John

1990. *Theology and Social Theory*, MA: Blackwell Publishing

Paeth, R. Scott

2004. *Jurgen Moltmann's Public Theology*, Political Theology Vol 6, No 2

Rasmusson, Arne

1994. *The Church as polis : from political theology to theological politics as exemplified by Jürgen Moltmann and Stanley Hauerwas*
, Notre Dame: Indiana, University of Notre Dame Press

Schmitt, Carl
1985. *Political theology: four chapters on the concept of sovereignty*, Cambridge, Massachussets and London: MIT Press

[1] Schmitt, 1985: 36.

[2] Metz, 1969: 107

[3] Исто, 111.

[4] Исто, 115.

[5] Исто, 117.

[6] Види, Ashley, 1998: 103.

[7] Види: Moltmann, 1975: 102.

[8] Види: Исто, 117.

[9] Види: Rasmusson, 1994: 12.

[10] Види: Moltmann, 1975: 103.

[11] Moltman, 2005, 354.

[12] Види: Paeth, 2008: 23.

[13] Види: Берђајев, 100.

[14] Види: Исто, 100.

[15] Види: Milbank, 1990: 246.

[16] J.B. Metz цитирано у Moltman, 2005: 365.

[17] Види: Исто, 365.

[18] Види: Исто, 366.

[19] Види: Исто, 367.

[20] Види: Moltmann, 1967, 84.